

УДК 373.3.017:373.3.091.2(045)

**ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**
Товканець Г. В., Сідор Ю. І.

**EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF PRIMARY SCHOOL
IN THE FORMATION OF VALUE ORIENTATIONS OF YOUNGER SCHOOL
STUDENTS**

Tovkanets Hanna, Sidor Yuliia

В статті обґрунтовано роль освітнього середовища початкової школи у формуванні ціннісних орієнтацій молодших школярів. Виокремлено особливості сучасного середовища початкової школи: спрямування на створення умов для активного навчання, креативності та розвитку особистості дитини; сприяння розвитку соціальних навичок на основі використання методики соціального навчання та інші застосування інтерактивних та інформаційно-комп'ютерних технологій; проведення занять у спеціальних кімнатах; підтримка позитивного емоційного фону в класі; повага до особистості, що забезпечує сприятливий клімат для навчання та створення ситуації успіху. Виявлено основні складові розвивального середовища в початковій школі: позитивна атмосфера (створення доброзичливого та сприятливого клімату, де кожна дитина почувається впевнено і заохочується до самовираження); різноманітність інтерактивних матеріалів; використання різних навчальних ігор, маніпулятивних засобів, комп'ютерних програм та іншого навчального обладнання, які сприяють активній взаємодії дітей з навколишнім середовищем; рольові ігри та інше.

Ключові слова: освітнє середовище, початкова школа, розвивальне середовище.

The article substantiates the role of primary school educational environment in the formation of junior students' value orientations. The article highlights the peculiarities of the modern primary school environment: focus on creating conditions for active learning, creativity and development of the child's personality; promoting the development of social skills through the use of social learning methods (communication training, development of empathy and mutual understanding to help children understand and manage their emotions and interact with others); use of interactive and information and computer technologies; conducting classes in special rooms where children can engage in physical education, music, art and other activities; maintaining a positive emotional background in the classroom. Adherence to discipline, respect for the individual, providing a favourable climate for learning and creating a situation of success.

The main components of the developmental environment in primary school include: a positive atmosphere (creating a friendly and favourable climate where every child feels confident and encouraged to express themselves); a variety of interactive materials: the use of various educational games, manipulatives, computer programs and other educational equipment that promote children's active interaction with the environment; role-playing games (creating situations that help children play different roles, develop communication skills, and promote the emotional and social intelligence), applying elements of problem-based learning (creating tasks that require children to think analytically, creatively and critically, encourage independence and teach them to solve real problems); physical activity (organisation of outdoor games and exercises, sports competitions and physical education classes for children's physical development and improvement of their overall health); speech development (conducting classes on diction, imitation exercises, hidden dictation, stories and discussions, encouraging self-expression through oral and written speech); creativity and art (stimulating students' creative abilities through drawing, modelling, music, dance, theatre performances and other arts).

Keywords: *educational environment, primary school, developmental environment*

Створення сприятливого освітнього середовища є ключовим для успішного розвитку молодшого школяра. Адже саме в цьому віці діти вперше починають усвідомлювати своє місце в суспільстві, формують свої власні погляди на життя та оточуючих людей. Тому важливо створити таку освітню атмосферу, яка сприятиме розвитку правильних ціннісних установок у молодших школярів [1; 7].

Одним із класичних підходів до формування ціннісних орієнтацій у дітей є система ціннісних ієрархій, розроблена А. Маслоу. Згідно з цією системою, пріоритети людини змінюються на певних етапах її розвитку, і молодшому школяру властива перевага фізіологічних та безпекових потреб. Тому важливо, щоб освітній процес був орієнтований на задоволення цих потреб, створюючи для дитини безпечний та комфортний освітній простір.

Освітнє середовище має стимулювати творчість, самовираження та саморозвиток дитини. Індивідуальний підхід до кожного школяра, сприяння розвитку його талантів та інтересів, можливість виражати свою індивідуальність – все це сприяє формуванню ціннісних орієнтацій та самодостатності. На таких аспектах наголошували Ю. Блудова [1], О. Будник [2], Ю. Деркач [5], О. Ільїна [1], О. Коберник [6], М. Кудла [7], С. Смолюк [11] та інші.

Мета статті: схарактеризувати особливості освітнього середовища початкової школи та його роль у формуванні ціннісних орієнтацій молодших школярів.

Важливим чинником ефективної організації освітнього середовища і ціннісних орієнтацій молодших школярів та розвитку освітнього процесу є :

1. Ефективне методичне забезпечення освітнього процесу, що включає: програми, методичні посібники, рекомендації для вчителя та інші документи, які допомагають організувати та провести заняття результативно. Використовуються матеріали, які відповідають віковим особливостям учнів та забезпечують комфортний та цікавий освітній процес [9; 11].

2. Дизайн класу, що включає такі компоненти, як меблі, декор та розташування навчально-методичних матеріалів у класному приміщенні. У класі

створюється затишне та стимулююче середовище для навчання, де діти почуваються комфортно та безпечно. Для оформлення класу використовують яскраві кольори, зручні меблі, стенди з інформацією для учнів, а також місце для зберігання навчальних матеріалів [2; 8].

3. Навчальні осередки класу – це різні зони, де розміщуються навчальні матеріали та ігрові елементи, які сприяють розвитку різних навичок учнів. Наприклад, куточок для читання з книгами, письмовий стіл для виконання практичних завдань, математичні ігри та головоломки, розвиваючі ігри тощо. Матеріали, доступні для учнів, сприяють їхньому активному навчанню та розвитку. Також важливо врахувати індивідуальні потреби учнів та адаптаційне методичне забезпечення, організацію класного приміщення відповідно до цих потреб [8].

Навчальні осередки класу організовуються з метою залучення учнів до самостійного дослідницького навчання та розвитку їхніх компетентностей. Осередки мають бути обладнані різноманітними навчальними матеріалами, що дозволяють учням отримати знання, навички та уміння у різних галузях, зокрема мови, математики, природознавства, художньо-естетичного розвитку та інших. Осередки класу розраховані на роботу в малих групах учнів, де вони можуть спілкуватися, обмінюватися ідеями та допомагати один одному у процесі навчання. Це дозволяє учням активно досліджувати світ, розвивати творчі навички та критичне мислення. Використання осередків класу дає можливість створити навчальне середовище, яке сприяє індивідуальному розвитку та успіхам кожного учня.

Для формування сучасного середовища початкової школи актуальним є використання сучасних інформаційних технологій, інноваційних методик навчання та активного залучення дітей до процесу навчання, зокрема комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки та інші технології, що допомагає зробити навчання, доступним та ефективним для взаємодії педагогів, учнів, батьківської громадськості тощо. Наголосимо, що батьки учнів повинні бути не лише

спостерігачами, а й безпосередніми учасниками формування ціннісних орієнтацій своєї дитини, надавати підтримку та вдосконалювати разом з нею власні цінності.

На основі аналізу результатів наукових досліджень [2; 7; 11] та педагогічної практики [1] виокремимо особливості сучасного розвивального середовища початкової школи:

1. Спрямування на створення умов для активного навчання, креативності та розвитку особистості дитини.

2. Сприяння розвитку соціальних навичок на основі використання методики соціального навчання (тренінги зі спілкування, розвиток емпатії та взаєморозуміння, щоб допомогти дітям розуміти та керувати своїми емоціями і взаємодіяти з іншими).

3. Застосування інтерактивних та інформаційно-комп'ютерних технологій (мультимедійна дошка, яка дозволяє вчителю використовувати різноманітні візуальні засоби, інтерактивні завдання та відеоуроки для цікавішого навчання, різні ігри, пазли і книжковий куточок для розвитку уяви і читацьких компетентностей, роздатковий матеріал, конструктори та інші наочні посібники). Клас має бути оснащений комп'ютерами або планшетами для використання комп'ютерних програм або інтерактивних навчальних матеріалів.

4. Проведення занять у спеціальних кімнатах, де діти можуть займатися фізкультурою, музикою, образотворчим мистецтвом та іншими видами діяльності. Такі кімнати повинні бути забезпечені спеціальними матеріалами та інструментами для різнобічного розвитку учнів.

5. Підтримка позитивного емоційного фону в класі. Дотримання вимог щодо дисципліни, повага до особистості, що забезпечує сприятливий клімат для навчання та створення ситуації успіху.

Основні складові розвивального середовища в початковій школі включають (рис. 1.):

1. Позитивну атмосферу: створення доброзичливого та сприятливого клімату, де кожна дитина відчуває впевнено і заохочується до самовираження [2].

Рис. 1. Основні складові розвивального середовища початкової школи

2. Різноманітність інтерактивних матеріалів: використання різних навчальних ігор, маніпулятивних засобів, комп'ютерних програм та іншого навчального обладнання, які сприяють активній взаємодії дітей з навколишнім середовищем [9].

3. Рольові ігри: створення ситуацій, які допомагають дітям розігравати різні ролі, розвивати комунікативні навички, а також сприяють розвитку емоційного і соціального інтелекту [8; 9].

4. Проблемне навчання: створення завдань, які потребують від дітей аналітичних, креативних і критичних міркувань, спонукають до самостійності й навчають розв'язувати реальні проблеми.

5. Фізична активність: організація рухливих ігор та вправ, спортивних змагань і занять фізкультурою для фізичного розвитку дітей і підтримки їх загального здоров'я.

6. Розвиток мовлення: проведення занять з дикції, імітаційних вправ, прихованого диктанту, розповідей і дискусій, заохочення самовираження усним і письмовим мовленням.

7. Творчість і мистецтво: стимулювання творчих здібностей учнів через малювання, ліплення, музику, танці, театральні постановки та інші види мистецтва.

Ці складові спільно створюють розвивальне освітнє середовище, яке сприяє комплексному розвитку дітей, формує ціннісні орієнтації та активне мислення.

Розвивальне освітнє середовище учня початкової школи є домінантним чинником у формуванні успішної особистості в умовах Нової української школи [8]. Важливо, щоб діти відчували себе безпечно й заглиблювалися в процес навчання з ентузіазмом. Комфортне середовище школи здатне і цілеспрямовано, і стихійно позитивно впливати на опанування учнем соціокультурного досвіду людства [5].

Освітній процес у початковій школі має на меті розвиток учнів у всіх аспектах: когнітивному, емоційному, соціальному та фізичному. Головною метою освіти є розвиток почуття цікавості та радості у навчанні. Тому освітнє середовище повинно сприяти усвідомленню учнями важливості навчання, розвитку компетентностей, зокрема розвитку мовлення, математичних навичок, критичного мислення, творчості та інших компетентностей, які є важливими для подальшого успіху, розуміння й поваги до різних культур, переконань і релігійних вподобань. Початкова школа має бути місцем, де учні вчать спілкуватися, співпрацювати та розвивати соціальні навички, виробляти навички командної роботи, розв'язувати конфлікти, виявляти лідерські якості та інші компетентності, які необхідні для успішної соціалізації особистості.

Освітнє середовище відіграє важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій молодших школярів. Це впливає на їхнє подальше життя, формує особистість та допомагає знайти власне місце в суспільстві. Тому важливо навколишнє середовище орієнтувати на розвиток дитини, створюючи безпечну та гармонійну

навчальну атмосферу, яка відповідає її потребам та сприяє формуванню позитивних ціннісних переконань.

Список використаних джерел

1. Блудова Ю. О., Ільїна О. О. Формування ціннісних орієнтацій молодших школярів в умовах нової української школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. С. 65–68. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-201-65-68>.
2. Будник О. Моделювання етновиховного середовища загальноосвітнього навчального закладу. *Формування етновиховного простору навчальних закладів західноукраїнського регіону: збірник наукових праць / за ред. проф. Н. В. Лисенко*. Івано-Франківськ, 2010. С. 36–47.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
5. Деркач Ю. Я., Левицька Ю. В. Особливості взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах дистанційної освіти. *Молодий вчений*. 2022. № 6(106). С. 53–56.
6. Коберник О. М. Формування морально-ціннісних орієнтацій учнів у процесі розв'язування життєвих задач. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN16/11komrzz.pdf>.
7. Кудла М. В. Розвивальне освітнє середовище у початковій школі як фактор становлення успішної особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі*. 2020. № 70, Т. 2. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_2/19.pdf.
8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> 2020
9. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. У 5-ти томах. Київ, 1976. Т. 2.
11. Смолюк С. Теоретичні засади формування розвивального освітнього середовища початкової школи України. *Обрії*. 2015. № 2(41). С. 20–23. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153585639.pdf>.
12. Товканець Г. В. Педагогіка: навчально-методичні матеріали. Мукачево: МДУ, 2012. 266 с.

References

1. Bludova, Yu. O., and Ilyina, O. O. 2021. Formuvannia tsinnisnykh oriientatsii molodshykh shkoliariv v umovakh novoi ukrainskoi shkoly [The formation of value orientations of younger schoolchildren in the conditions of the new Ukrainian school]. *Proceedings. Series: Pedagogical sciences*, pp. 65–68. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-201-65-68>.
2. Budnyk, O. 2010. Modeliuvannia etnovykhovnoho seredovyshcha zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Modeling the ethno-educational environment of a general educational institution]. *Formation of the ethno-educational space of educational institutions of the Western Ukrainian region*, pp. 36–47.
3. Honcharenko, S. U. 1997. Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid.
4. Bekh, I. D. 2003. *Vykhovannia osobystosti. U 2-kh kn. Kn 1: Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnologichni zasady* [Personality education: in 2 books. Book 1: A personally oriented approach: theoretical and technological foundations]. Kyiv: Lybid.
5. Derkach, Yu.Ia., and Levytska, Yu.V. 2022. Osoblyvosti vzaiemodii subiektiv osvitnoho protsesu v umovakh dystantsiinoi osvity [Peculiarities of the interaction of the subjects of the educational process in the conditions of distance education]. *A young scientist*, 6 (106), pp. 53–56.

6. Kobernyk, O. M. Formuvannia moralno-tsinnisnykh oriientsii uchniv u protsesi rozviazuvannia zhyttievyykh zadach [Formation of moral and value orientations of students in the process of solving life problems]. Available at: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN16/11komrzz.pdf>.
7. Kudla, M. V. 2020. Rozvyvalne osvittie seredovyshe u pochatkovii shkoli yak faktor stanovlennia uspishnoi osobystosti [Developmental educational environment in primary school as a factor in the formation of a successful personality]. *Pedagogy of creative personality formation in higher education*, 70, 2. Available at: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_2/19.pdf.
8. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. 2016. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>.
9. Savchenko, O. Ia. 2012. *Dydaktyka pochatkovoї osvity [Didactics of primary education]*. Kyiv: Hramota.
10. Sukhomlynskyi, V. O. 1976. *Vybrani tvory. U 5-ty tomakh. T. 2 [Selected works. In 5 volumes. Vol. 2]*. Kyiv.
11. Smoliuk, S. 2015. Teoretychni zasady formuvannia rozvyvalnoho osvitnoho seredovyshe pochatkovoї shkoly Ukrainy [Theoretical foundations of the formation of the developmental educational environment of the primary school of Ukraine]. *Horizons*, 2(41), p. 4. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/153585639.pdf>.
12. Tovkanets, H. V. 2012. *Pedahohika [Pedagogy]*. Mukachevo: MSU.

УДК 373.2.016:797.17:796.015.572(045)

АКВААЕРОБІКА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Черепаня Н. І., Русин Н. М., Попович В.В.

AQUA AEROBICS AS AN INNOVATIVE DIRECTION OF PHYSICAL EDUCATION IN THE PRE-SCHOOL EDUCATION SYSTEM

Cherepania Nataliia, Rusyn Nadiya, Popovych Vasyl

У статті розглянуто аквааеробіку – як інноваційний напрямок, комбіновану систему, що поєднує різні види рухів (аеробні вправи, танці, вправи на гнучкість), що виконуються у водному середовищі. Проаналізовано оздоровчий вплив фізичних вправ у воді, їх діяльність в умовах водного середовища, яка має ряд особливостей, що відрізняють аквааеробіку від фізичної роботи в звичайних умовах та в умовах повітряного середовища. Мета занять з аквааеробіки - вдосконалення основних систем життєзабезпечення організму: серцево-судинної, дихальної, імунної засобами аквааеробіки. Аквааеробіка має низку переваг перед відомими формами масової фізичної культури. Насамперед вона практично виключає виникнення травм на заняттях. Опір води під час виконання різноманітних вправ надає додатковий вплив на опорно-руховий апарат.

Ключові слова: фізичне виховання, аквааеробіка, фізкультурні заняття, рухливі ігри, фізичні вправи.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>